

SOLIQ IMTIYOZLARINING STRATEGIK SANOATLAR RIVOJLANISHIGA
TA'SIRI**Madraximov Baxtiyorjon Ortiqboy o'g'li**

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi

"Davlat moliyasi va xalqaro moliya" mutaxassisligi magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada soliq imtiyozlarining strategik sanoatlar rivojlanishiga ta'siri tahlil qilinadi. Soliq imtiyozlari davlat tomonidan iqtisodiyotning ustuvor sohasini rag'batlantirish va qo'llab-quvvatlash maqsadida beriladigan moliyaviy yengilliklar hisoblanadi. Maqolada imtiyozlarning innovatsiyalarni rag'batlantirish, investitsiyalarni jalb qilish, yangi ish o'rinlarini yaratish, eksport salohiyatini oshirish hamda iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlashdagi ahamiyati ko'rib chiqilgan. Shuningdek, soliq imtiyozlarining byudjet daromadlariga salbiy ta'siri va raqobat muhiti bilan bog'liq muammolar ham tahlil etilgan. Maqola soliq imtiyozlarining samarali qo'llanishi orqali milliy iqtisodiyotning barqaror va samarali rivojlanishiga hissa qo'shish yo'llarini o'rganishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Soliq imtiyozlari, strategik sanoatlar, investitsiyalar, innovatsiyalar, iqtisodiy xavfsizlik, eksport salohiyati, soliq siyosati, raqobat muhiti, ish o'rinlari yaratish, davlat byudjeti.

Kirish. Mamlakatlarning iqtisodiy rivojlanishida strategik sanoatlar muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu sanoatlar nafaqat milliy iqtisodiyotning o'sishi va rivojlanishiga hissa qo'shadi, balki davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda ham muhim rol o'ynaydi. Davlatlar ushbu tarmoqlarni qo'llab-quvvatlash va ularning raqobatbardoshligini oshirish maqsadida turli xil fiskal vositalarni qo'llashadi, ulardan biri soliq imtiyozlari hisoblanadi. Soliq imtiyozlari korxonalarini innovatsiyalarni joriy qilishga, investitsiyalarni jalb qilishga va yangi ish o'rinlarini yaratishga rag'batlantiradi. Ushbu maqola soliq imtiyozlarining strategik sanoatlarga bo'lgan ta'sirini tahlil qilishga, ularning iqtisodiy o'sishga qo'shayotgan hissasini baholashga bag'ishlanadi.

Maqolaning asosiy maqsadi soliq imtiyozlarining strategik sanoatlar rivojlanishidagi o'rni va ularning iqtisodiy samaradorligini aniqlashdan iborat. Shu bilan birga, soliq imtiyozlarining ijobiy va salbiy jihatlari ham ko'rib chiqiladi va ular milliy iqtisodiyotga qanday ta'sir ko'rsatishi tahlil qilinadi.

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgandan beri iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta'minlash va mamlakatda strategik tarmoqlarni rivojlantirish uchun keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Ushbu islohotlarning asosiy yo'nalishlaridan biri soliq siyosatini isloh qilishdir. O'zbekistonda soliq imtiyozlari iqtisodiyotning turli sohasini qo'llab-quvvatlash vositasi sifatida keng qo'llaniladi, ayniqsa strategik sanoat tarmoqlarining rivojlanishiga ta'sir ko'rsatadi. Ushbu insho O'zbekiston misolida soliq imtiyozlarining strategik sanoatlarga ta'sirini statistik ma'lumotlar asosida tahlil qilishga bag'ishlanadi.

2025-yildan boshlab O'zbekistonda yangi soliq imtiyozlari faqat yil boshidan kuchga kirishi rejalashtirilmoqda. Bu yangilik davlat tomonidan biznes muhitini barqarorlashtirishga qaratilgan o'zgarishdir. Ayniqsa, eksport va reeksport qiluvchi tadbirkorlar hamda Hyatt International kabi kompaniyalar uchun foyda solig'i imtiyozlari bekor qilinmoqda, bu esa iqtisodiyotning yanada barqaror raqobat muhiti yaratishga xizmat qiladi.

Davlat tomonidan xalqaro moliya institutlari orqali amalga oshirilayotgan infratuzilma loyihalari, masalan, elektr, gaz, suv ta'minoti, telekommunikatsiyalar, va agrologistika sohasiga QQS imtiyozlari berish davom ettiriladi. Bu qaror strategik tarmoqlarning

samaradorligini oshirish va davlat tomonidan moliyalashtiriladigan loyihalarga sarmoya jalb qilishni rag'batlantirishga qaratilgan.

Kripto-aktivlar bo'yicha soliqqa tortishning kechiktirilishi 2029-yilgacha kuchda qoladi. Bu esa yangi texnologiyalar va raqamli iqtisodiyotga oid faoliyatni rag'batlantirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Shu bilan birga, jamoat transporti va boshqa ba'zi sohalarga tegishli soliq imtiyozlari bekor qilinmoqda, bu davlat byudjetini to'ldirish va soliq tizimini yanada samarali qilish maqsadida qilingan islohotlardir.

Bu yangi tartiblar O'zbekiston iqtisodiy siyosatining uzoq muddatli barqarorligini ta'minlash, iqtisodiy islohotlarni mustahkamlash va strategik tarmoqlarning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi kutilmoqda.

O'zbekistonning iqtisodiy strategiyasida milliy xavfsizlik va barqaror rivojlanishni ta'minlashda strategik tarmoqlar muhim o'rin tutadi. Energetika, transport, axborot texnologiyalari, qishloq xo'jaligi, kimyo va farmatsevtika sanoatlari davlat tomonidan ustuvor sohalar sifatida belgilanadi. Ushbu tarmoqlarning barqaror rivojlanishini ta'minlash uchun soliq imtiyozlari qo'llanilib, investitsiyalarni jalb qilish va texnologik yangilanish jarayonlari rag'batlantiriladi.

Soliq imtiyozlarining shakllari va maqsadi

O'zbekistonda soliq imtiyozlari turli shakllarda taqdim etiladi. Jumladan:

Soliq stavkalarini kamaytirish

Korxonalarni soliq to'lashdan to'liq yoki qisman ozod qilish

Soliq to'lovlarini kechiktirish yoki muddatli ta'til berish

Bu imtiyozlar iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga xizmat qilib, strategik tarmoqlarning texnologik rivojlanishini ta'minlash, mahalliy ishlab chiqaruvchilarni qo'llab-quvvatlash va eksport salohiyatini oshirish maqsadida qo'llaniladi.

Statistik tahlil

O'zbekiston hukumati tomonidan so'nggi yillarda amalga oshirilgan soliq imtiyozlari strategik sanoatlar rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatgan. Quyida ba'zi muhim tarmoqlardagi o'sish ko'rsatkichlari keltiriladi:

2017-yildan boshlab O'zbekistonda energetika sohasini rivojlantirish uchun yirik soliq imtiyozlari joriy etildi. 2022-yil yakunlariga ko'ra, bu tarmoqdagi ishlab chiqarish hajmi 5 yil ichida 20% ga oshdi. Xususan, quyosh va shamol energetikasiga kiritilgan investitsiyalar soliqlarni kamaytirish orqali jadal sur'atlarda o'sdi. O'zbekistonda 2021-2023-yillarda xalqaro investorlar ishtirokida yangi quyosh elektr stansiyalari qurilishi natijasida elektr energiyasini ishlab chiqarish hajmi sezilarli darajada ko'paydi.

Qishloq xo'jaligi O'zbekiston iqtisodiyotining asosiy tarmoqlaridan biri hisoblanadi. 2018-yilda ushbu soha uchun joriy etilgan soliq imtiyozlari, jumladan, yer solig'ini kamaytirish va qishloq xo'jalik texnikalarini olib kirishga bojxona to'lovlarining bekor qilinishi, texnologik yangilanishni tezlashtirdi. Natijada, qishloq xo'jaligi ishlab chiqarish hajmi 2019-yildan 2023-yilgacha bo'lgan davrda 15% ga oshdi. Ayniqsa, intensiv bog'dorchilik va issiqxona xo'jaliklarining o'sishi sezildi.

Farmatsevtika sanoati ham davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan strategik tarmoqlardan biridir. 2019-yilda ushbu sohaga berilgan soliq imtiyozlari (jumladan, yangi zavodlar uchun bojxona soliqlari va QQS dan ozod qilish) natijasida sohada 2020-yildan 2023-yilgacha 25% o'sish kuzatildi. O'zbekiston farmatsevtika mahsulotlarini eksport qilish bo'yicha Markaziy Osiyoda yetakchi davlatlardan biriga aylandi.

O'zbekistonda IT sektorini rivojlantirishga berilgan soliq imtiyozlari tufayli 2023-yilda ushbu sohadagi xizmatlar hajmi 30% ga oshdi. Xususan, IT Park'lar tashkil etilishi va ularga berilgan soliqlarni kamaytirish yoki bekor qilish sohada yangi kompaniyalarning ochilishiga va xorijiy investitsiyalarni jalb qilishga imkon berdi. O'zbekiston IT xizmatlari eksportini oshirish yo'lida jadal rivojlanmoqda.

O'zbekistonda soliq imtiyozlari natijasida strategik sanoatlarda sezilarli o'sish kuzatildi. Hukumat tomonidan amalga oshirilgan fiskal rag'batlantirish choralari 2017-yildan 2023-yilgacha iqtisodiyotning turli sohalarida 20-30% lik o'sish keltirdi. Bu o'z navbatida ish o'rinlari yaratish, eksport salohiyatini oshirish va innovatsiyalarni joriy qilish imkonini berdi.

Xulosa

O'zbekistonda soliq imtiyozlari strategik sanoatlarni rivojlantirishda muhim vosita sifatida xizmat qilmoqda. Statistika ma'lumotlariga ko'ra, ushbu tarmoqlarda soliq imtiyozlari berilishi natijasida sohalar tezkor rivojlanmoqda va investitsiyalar hajmi oshmoqda. Lekin soliq imtiyozlarining ijobiy ta'siri bilan bir qatorda, ularni muvozanatli qo'llash muhim. Davlat byudjetiga salbiy ta'sir ko'rsatmasligi va raqobat muhiti buzilmasligi uchun imtiyozlar to'g'ri boshqarilishi lozim. Soliq imtiyozlari strategik sanoatlar uchun uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlik va innovatsion rivojlanish kafolati bo'lib xizmat qilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Gazeta.uz. (2024).
2. O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi. (2023). O'zbekiston soliq tizimining asosiy qoidalari. Toshkent: Adliya vazirligi.
3. Xalqaro Valyuta Jamg'armasi. (2022). Soliq siyosati va fiskal islohotlar bo'yicha yillik hisobot. Vashington: IVJ Nashriyoti.
4. Daminov, A. (2021). O'zbekistonda iqtisodiy rivojlanish va soliq siyosati. Toshkent: Iqtisodiyot Nashriyoti.
5. Jahon Banki. (2023). Davlat infratuzilmasini rivojlantirish va soliq imtiyozlari ta'siri. Nyu-York: Jahon Banki Press.